

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De ledenaansprakelijkheid bij de coöperatie

Nijland, J.; Groot, C. de; Bedeuker, M.; Kastrop, E.M.J.; Dortmund, P.J.; Sangen, G.J.H. van der; ... ; Zaman, D.F.M.M.

Citation

Nijland, J., & Groot, C. de. (2018). De ledenaansprakelijkheid bij de coöperatie. In M. Bedeuker, E. M. J. Kastrop, P. J. Dortmund, G. J. H. van der Sangen, M. P. M. Wiggers, M. C. Brabers, ... D. F. M. M. Zaman (Eds.), *Ars Notariatus* (pp. 61-75). Deventer: Wolters Kluwer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/60352>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/60352>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De ledenaansprakelijkheid bij de coöperatie

*J. Nijland & C. de Groot*¹

1. Inleiding

De coöperatie biedt de leden als vehikel mogelijkheden voor samenwerking en de gezamenlijke exploitatie van middelen, maar brengt voor hen ook verplichtingen in de vorm van aansprakelijkheden met zich mee. De aansprakelijkheid van de leden is van invloed op de financiële positie van de coöperatie en zou mede kunnen bepalen hoe de coöperatie wordt gefinancierd.² Wanneer het tekort van de coöperatie bij ontbinding over de leden kan worden verdeeld, is er meer zekerheid voor eventuele externe financiers dan wanneer het uitgangspunt is dat het tekort niet wordt verdeeld. In deze bijdrage wordt besproken in hoeverre de verschillende aansprakelijkheidsregels die (alternatieve) financieringsvormen voor de coöperatie in de praktijk relevant zijn.³ Hiertoe wordt allereerst besproken wat ledenaansprakelijkheid is en hoe deze verschilt van 'aandeelhoudersaansprakelijkheid'. Hoewel de wetgever het wettelijke aansprakelijkheidsregime als uitgangspunt heeft genomen, wordt hier in de praktijk veelvuldig van afgeweken hetgeen mogelijk is omdat dit regime regelend recht is. Omdat in de praktijk hoofdzakelijk gekozen wordt voor het regime waarbij alle aansprakelijkheid van de leden bij ontbinding van de coöperatie wordt uitgesloten, lijkt het aansprakelijkheidsregime als financieringsvorm minder relevant geworden. De bijdragen in de exploitatiekosten en uitreedgeld worden, zoals in deze bijdrage besproken, wel als alternatieve financieringsvormen gebruikt.

2. Ledenaansprakelijkheid bij de coöperatie in het algemeen

2.1 De term aansprakelijkheid

Wat betreft het gebruik van de term aansprakelijkheid voor de verplichtingen van de leden van een coöperatie door de wetgever en anderen moet worden opgemerkt dat deze geen aansprakelijkheid in de gebruikelijke zin van het juridische

¹ Beide auteurs zijn verbonden aan de afdeling Ondernemingsrecht van de Universiteit Leiden.

² Voor de coöperatie is via de schakelbepaling van art. 2:53a BW grotendeels het algemene verenigingsrecht van toepassing, met uitzondering van enkele bijzondere wettelijke voorzieningen zoals de wettelijke ledenaansprakelijkheidsregeling voor coöperaties. Zie Asser/Rensen 2-III* 2012/232.

³ Zie voor andere vormen van financiering G.J.H. van der Sangen, 'Financiering van coöperaties: tussen efficiency en fairness', *Ondernemingsrecht* 2012/81, afl. 10.

taalgebruik betreft. Strikt genomen is de term ledenaansprakelijkheid, zoals Van der Sangen reeds aangaf, onjuist.⁴ De aansprakelijkheid van de leden is geen aansprakelijkheid ten opzichte derden zoals gebruikelijk is bij aansprakelijkheidsstelling, maar een aansprakelijkheid van de leden ten opzichte van de coöperatie waarbij de leden zijn aangesloten in geval van ontbinding. Deze verschilt ook van de aansprakelijkheid van de bestuurders van een vereniging, de bestuurdersaansprakelijkheid⁵ omdat de ‘vestiging’ van ledenaansprakelijkheid niet afhangt van de vraag in hoeverre sprake is van een taak die niet behoorlijk is vervuld. De mate van ‘aansprakelijkheid’ van de leden wordt bepaald door het gekozen aansprakelijkheidsregime van de coöperatie en verdere verplichtingen uit de statuten of lidmaatschapsovereenkomst zoals contributie, in- en uittreedgeld en bijdragen in eventuele verliezen op basis van overeenkomst.⁶

In deze paragraaf wordt uitsluitend de ledenaansprakelijkheid bij ontbinding van de coöperatie zoals geregeld in de artikelen 2:55 en 2:56 BW besproken en in de volgende paragraaf wordt aan de hand van enkele rechterlijke uitspraken gesproken over andere mogelijke verbintenissen die aan het lidmaatschap van een coöperatie zijn verbonden, zoals het in- en uittreedgeld en bijdragen in eventuele verliezen.

2.2 *De ‘leden aansprakelijkheid’ versus ‘aandeelhouders aansprakelijkheid’*

Hoewel de verenigingsrechtsvorm en de vennootschapsrechtsvorm qua insteek en karakter verschillen, lijkt de coöperatieve vereniging anders dan de reguliere vereniging meer gelijkenis te vertonen met de vennootschap die het maken van winst nastreeft en deze kan uitkeren aan de aandeelhouders.⁷ Het verbod van artikel 2:26 lid 3 BW dat de vereniging niet als doel mag hebben haar winst onder de leden te verdelen, geldt niet voor een coöperatieve vereniging op grond van artikel 2:53a BW. Volgens artikel 2:53 lid 1 BW, moet de coöperatieve vereniging zich zelfs ten doel stellen om in bepaalde materiële (geldelijke) behoeften van de leden te voorzien.⁸

Een overeenkomst voor wat betreft de aansprakelijkheid van leden van een vereniging en die van aandeelhouders van een vennootschap is dat er een beperkte

4 Zie G.J.H. van der Sangen, *Rechtskarakter en financiering van de coöperatie*, Deventer: Tjeenk Willink 1999, p. 279: ‘zij die deelnemen aan een organisatie met rechtspersoonlijkheid zijn in de regel niet aansprakelijk voor de verbintenissen van de rechtspersoon. Door de regel van de leden aansprakelijkheid wordt hier niet van afgeweken, en in zoverre is de term ‘leden aansprakelijkheid’ dan ook onjuist’.

5 Deze blijft hoewel ook leden als bestuurder van de coöperatie kunnen worden benoemd en in die hoedanigheid aansprakelijk kunnen worden gesteld, verder buiten beschouwing.

6 Denk bijvoorbeeld aan het Vecolac-arrest, HR 9 januari 1987, *NJ* 1987, 959 (Vecolac). Hierbij moet ook worden opgemerkt dat de leden op grond van de statuten niet aansprakelijk kunnen zijn tegenover de schuldeisers. En ook al biedt art. 2:53a BW jo. art. 2:46 BW de mogelijkheid voor de coöperatie om een overeenkomst met een derde aan te gaan waaruit verplichtingen van de leden voortvloeien, dit houdt strikt genomen geen aansprakelijkheidsverplichting ten opzichte van schuldeisers in. Zie hierover G.J.C. Rensen, *Extra-verplichtingen van leden en aandeelhouders* (diss. 2005), Kluwer 2005, p. 177-178.

7 Zie over de verhouding tussen de Flex-BV en de coöperatie de bijdrage van Zaman in deze bundel.

8 De wet spreekt over bepaalde stoffelijke behoeften. Zie voor een coöperatie die tot doel had te voorzien in de stoffelijke behoeften van haar leden Vecolac HR 9 januari 1987, *NJ* 1987, 959 (Vecolac), die werkzaam was in de melk/agrarische sector.

aansprakelijkheid geldt: er is geen persoonlijke aansprakelijkheid voor de schulden van respectievelijk de vereniging en de vennootschap. Het karakter van de betrokkenheid van leden bij een coöperatieve vereniging en aandeelhouders bij een vennootschap is wel verschillend. Waar voor leden in het algemeen het lidmaatschap niet overdraagbaar is, dubbele lidmaatschappen niet mogelijk zijn en een vrije toe- en uittreding mogelijk is, geldt voor aandeelhouders i.h.a. dat het aandeelhouderschap afhankelijk van de gekozen rechtsvorm overdraagbaar is en dat zij wel degelijk meerdere aandelen kunnen houden. Zogezegd ‘de uittreding’ kan bij aandelen iets lastiger zijn dan bij het lidmaatschap. Het is bij sommige (open) BV’s of NV’s mogelijk de aandelen vrij over te dragen, en bij de beursgenoteerde NV is aandeelhouderssubstitutie nog eenvoudiger omdat dit via de beurs kan.⁹ Aandeelhouders kunnen zich echter niet uit de vennootschap terugtrekken door aandelen rechtstreeks aan de vennootschap te verkopen. Uittreding van leden in de vereniging of coöperatie is in beginsel steeds mogelijk.¹⁰ Het vertrekkende lid van een coöperatie krijgt bij uittreding de nominale waarde van de inleg plus een eventueel deel van de in het verleden ingehouden winsten teruggestort van de coöperatie na akkoord van het bestuur. De exacte invulling van uittredingsregelingen zijn per coöperatie verschillend en worden in de statuten uitgewerkt en vastgelegd.¹¹

Dat uittreding in beginsel steeds mogelijk is, wil niet zeggen dat de uittreding van een lid steeds ‘kosteloos’ mogelijk is. Hier wordt nader op ingegaan in paragraaf 4 bij de bespreking van bijdragen in de exploitatiekosten en uittreedgeld (en). In de volgende paragraaf worden eerst de verschillende aansprakelijkheidsregimes toegelicht.

3. De aansprakelijkheid op basis van de verschillende aansprakelijkheidsregimes van de artikelen 2:55 en 2:56 BW

3.1 *Inleiding: verschillende regimes*

Er zijn voor de ledenaansprakelijkheid bij ontbinding – dat wil zeggen de aansprakelijkheid van de leden voor de restantschuld bij het einde van de coöperatieve vereniging – drie verschillende aansprakelijkheidsregimes; het wettelijke aansprakelijkheidsregime, het uitgesloten aansprakelijkheidsregime en het beperkte aansprakelijkheidsregime (hierna respectievelijk: het w.a.-, u.a.- en b.a.-regime). Deze zijn te vinden in artikel 2:55 BW en artikel 2:56 BW.¹² De wetgever achtte de opname van deze aansprakelijkheidsregimes voor leden van de coöperatie nodig omdat de regeling van de NV voor hen niet voldeed: ‘Gezien

⁹ Voor zo lang dat nog duurt omdat aandelen aan toonder wellicht worden afgeschaft. Zie nader P. van Schilfgaarde, *Van de BV en de NV*, Deventer: Kluwer 2017, p. 55.

¹⁰ Zie voor een nadere vergelijking J. Grazell, ‘Financiering van de grote (coöperatieve) vereniging’, in: R.C.J. Galle (red.), *Handboek Coöperatie*, Dordrecht: Convey Uitgevers BV 2010, p. 238-260.

¹¹ Zie Grazell en de aldaar genoemde literatuur J. Grazell, ‘Financiering van de grote (coöperatieve) vereniging’, in: R.C.J. Galle (red.), *Handboek Coöperatie*, Dordrecht: Convey Uitgevers BV 2010, p. 238-260.

¹² De regeling van de ledenaansprakelijkheid is grotendeels ontleend aan de Wet op de Coöperatieve Vereenigingen 1925 (art. 17 en 35). De voorzieningen van de wet met betrekking tot de wettelijke aansprakelijkheid zijn gemoderniseerd en taalkundig verbeterd.

de omstandigheid dat de deelnemers in een coöperatieve onderneming weliswaar solvabel maar niet liquide waren – hun vermogen was vastgelegd in hun eigen ondernemingen, terwijl het werkkapitaal binnen de eigen onderneming moest worden aangewend –, waren zij niet in staat een dusdanig kapitaal te fourneren ter storting op aandelen, dat kon dienen als waarborg voor het aantrekken van de benodigde bedrijfskredieten'.¹³

Het w.a.-regime is nu als wettelijk uitgangspunt voor de aansprakelijkheidsregeling van de coöperatie in de wet opgenomen. Deze is echter niet dwingend-rechtelijk: er kan van worden afgeweken door een expliciete keuze te maken voor het b.a.- of u.a.-regime. De keuze voor het aansprakelijkheidsregime moet door de coöperatie uitdrukkelijk worden aangegeven in de naamvoering. Dat in de praktijk veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om af te wijken van de wettelijke regeling is terug te zien in de aantallen ingeschreven coöperaties met een u.a.- of b.a.-regime. Op 5 september jongstleden waren 4102 coöperaties opgenomen in de registers van de Kamer van Koophandel.¹⁴ Van dit aantal hebben maar liefst 3047 coöperaties expliciet geopteerd voor het u.a.-regime en 166 coöperaties voor het b.a.-regime. Van de 4102 coöperaties staan slechts 81 coöperaties met het w.a.-regime geregistreerd.¹⁵

Er is in de afgelopen jaren een afname zichtbaar in het gebruik van het w.a.-regime. Van der Sangen verwees in 2012 nog naar 158 coöperaties waar er sprake was van een wettelijke aansprakelijkheid.¹⁶

3.2 *W.A. – Wettelijke aansprakelijkheid*

Het wettelijke aansprakelijkheids- of kortweg w.a.-regime, houdt in dat de leden in beginsel voor gelijke delen aansprakelijk zijn voor het gehele tekort bij ontbinding, dus het gehele verschil tussen activa en passiva. Indien één of meerdere leden niet kan of kunnen betalen, wordt de aansprakelijkheid van de overige leden verhoogd met een evenredig deel van het bedrag dat niet kan

13 Zie G.J.H. Van der Sangen, *Rechtskarakter en financiering van de coöperatie*, Deventer: Tjeenk Willink 1999, p. 277.

14 NCR spreekt van 2531 actieve coöperaties in Nederland per 1 februari 2016 van de 7969 in totaal. Zie de website https://www.cooperatie.nl/sites/default/files/cooperatie_627_juni_2016_-_facts_figures_cooperaties_in_nederland_2016.pdf. Het CBS noteerde in de categorie 'Coöperaties' 3385 coöperaties in de periode 2006-2010 met de kanttekening dat een vergelijking met CBS-aantallen lastig is, omdat het CBS na deze periode alleen nog spreekt over de ruimere categorie 'Overige rechtsvormen'. Deze klasse omvat o.a.: Stichtingen; Verenigingen; Corporaties; Publiekrechtelijke rechtspersonen (overheid); Rechtsvormen van buitenlandse ondernemingen; Europees economisch samenwerkingsverband; Doelvermogen; Fonds voor gemene rekening; Kerkgenootschap.

15 Bij 808 coöperaties staat er achter de handelsnaam geen verwijzing naar het gebruikte regime vermeld.

16 G.J.H. van der Sangen, 'Financiering van coöperaties: tussen efficiency en fairness', *Ondernemingsrecht* 2012/81, afl. 10, verwees in 2012 nog naar de volgende aantallen: 'Op 7 april 2010 waren in de Databank van de KvK 4770 coöperaties ingeschreven waarvan 4303 een uitgesloten aansprakelijkheid kenden, 309 een beperkte aansprakelijkheid en slechts bij 158 was er sprake van een wettelijke aansprakelijkheid.'

worden verhaald (artikel 2:55 lid 3 BW).¹⁷ Ieder lid is aldus aansprakelijk voor het bedrag dat wordt verkregen bij deling van het bedrag van het tekort door het getal van de aansprakelijke (oud-)leden, tenzij conform lid 2 van artikel 2:55 BW de statuten een andere maatstaf bevatten. De omvang van de aansprakelijkheid zou bijvoorbeeld statutair aan de omvang van het economische verkeer tussen lid en coöperatie kunnen worden gerelateerd.

Alle leden die ten tijde van de ontbinding lid zijn en de oud-leden die minder dan een jaar tevoren hebben opgehouden lid te zijn, zijn ex artikel 2:55 lid 1 BW aansprakelijk.¹⁸

Aansprakelijkheid van de oud-leden is in de wet opgenomen om te voorkomen dat leden hun lidmaatschap opzeggen met de bedoeling aansprakelijkheid te ontlopen. Een lid kan de vordering uit hoofde van aansprakelijkheid niet eenzijdig verrekenen.¹⁹ Ook eventuele statutaire heffingen kunnen niet in mindering op de wettelijke aansprakelijkheid worden gebracht. Zoals gezegd is de categorie coöperaties met een w.a.-regime het kleinst.

3.3 *U.A. – Uitsluiting van aansprakelijkheid en B.A. – Beperkte aansprakelijkheid*

Een coöperatie kan in afwijking van artikel 2:55 BW op grond van artikel 2:56 BW in haar statuten iedere verplichting van haar leden of oud-leden om in een tekort bij te dragen, uitsluiten conform het u.a.-regime: de uitsluiting van aansprakelijkheid volgens artikel 2:56 BW. De leden zijn dan slechts aansprakelijk tot het bedrag van hun contributie en hoeven niet mee te betalen om in een eventueel tekort bij ontbinding bij te dragen. Een voorbeeld van een coöperatie met dit regime is bijvoorbeeld de Rabobank. Een coöperatie kan in afwijking van artikel 2:55 BW op grond van artikel 2:56 BW in haar statuten de verplichting van haar leden of oud-leden om in een tekort bij te dragen ook tot een maximum beperken volgens het zogenoemde b.a.-, beperkte aansprakelijkheidsregime. De

¹⁷ Het tekort hoeft niet vast te staan voordat de aansprakelijke personen gehouden zijn te betalen. De vereffenaars kunnen het tekort ramen. Zij kunnen van de aansprakelijke personen betaling verlangen van hun aandeel in het geraamde tekort, verhoogd met 50% of zoveel minder als de vereffenaars voldoende achten tot voorlopige dekking van een nadere omslag voor de kosten van invordering en van het aandeel van hen op wie verhaal niet mogelijk is. Onder het tekort vallen ook de vereffening- en faillissementskosten. Zie HR 7 december 1934, *NJ* 1935/411 en Hof Amsterdam 28 november 1940, *NJ* 1941/795.

¹⁸ Wat de termijn van een jaar betreft. Deze wordt bij insolventie niet vanaf het moment van ontbinding gerekend. Als de coöperatie wordt ontbonden door haar insolventie nadat zij in staat van faillissement is verklaard, dan wordt de termijn van een jaar gerekend van de dag van faillietverklaring. Ook kunnen de statuten een langere termijn dan een jaar stellen voor aansprakelijkheid van oud-leden. De wet stelt geen bovengrens aan een statutair langere termijn en het is niet geheel duidelijk wat mogelijk is. In Rb. Zwolle 18 april 1923, *NJ* 1923, p. 1112, werd een statutaire langere termijn dan een jaar al in strijd met de wet gevonden. En in de literatuur wordt wel verondersteld dat een coöperatie die de termijn langer stelt hiervoor een rechtvaardiging zal moeten kunnen aanvoeren, zie Asser/Rensen 2-III* 2012/77. Naarmate de termijn langer is zal dit steeds lastiger kunnen worden. Van der Sangen meent dat de maximale termijn in dit verband vijf jaar is (*GS Rechtspersonen*, art. 55, aant. 1 (2010)).

¹⁹ De coöperatie kan wel eenzijdig verrekenen en de coöperatie en het lid kunnen verrekening overeenkomen. Vgl. Asser/Maeijer, Van Solinge & Nieuwe Weme 2-II* 2009/105, ten aanzien van verrekening van de vordering tot volstorting van aandelen in een NV/BV. De coöperatie kan belang hebben bij verrekening indien het lid of oud-lid niet solvabel is.

leden zijn tot een bepaald – in de statuten vermeld – bedrag aansprakelijk. Voor het overige gelden voor het b.a.-regime mutatis mutandis de regels van het wettelijk aansprakelijkheidsregime zoals besproken.²⁰

Er bestaat geen consensus over de vraag of met de b.a.-regeling ook kan worden bewerkstelligd dat bijvoorbeeld oud-leden in het geheel niet aansprakelijk zullen worden gesteld. Het is in elk geval verstandig om de statuten van de coöperatie met b.a.-regime bij het handelsregister in te zien, om zo te achterhalen hoe ver de ledenaansprakelijkheid reikt. Het u.a.-regime is momenteel en sinds jaren het meest populair van de drie volgens de hierboven genoemde telling van de inschrijvingen bij de KvK.

3.4 *Derdenbescherming*

De leden kunnen slechts een beroep doen op afwijking van het w.a.-regime, indien de rechtspersoon aan het slot van zijn naam de letters U.A. of de letters B.A. heeft geplaatst. Een rechtspersoon die niet afwijkt plaatst de letters W.A. aan het slot van zijn naam. Volgens lid 2 van artikel 2:56 BW zijn de genoemde rechtspersonen, behoudens in telegrammen en reclames, verplicht haar naam volledig te voeren. Hier hoort bij de coöperatieve verenigingen als bijzondere vorm van een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid, ook de toevoeging ‘Coöperatieve’. Een afwijkende aansprakelijkheidsregeling moet ook in de jaarrekening worden opgenomen, zodat deze voor derden kenbaar is op grond van artikel 2:392 lid 1 onderdeel d BW. Door de wettelijk voorgeschreven openbaarmaking van de jaarrekening (artikel 2:394 BW) is een afwijkende aansprakelijkheidsregeling ook op deze wijze voor derden kenbaar. Wanneer de naam niet volledig wordt gevoerd conform de vereisten van artikel 2:56 BW, is sprake van een economisch delict in de zin van artikel 1 sub 4 WED.

Als een wederpartij of derde door het weglaten van de letters U.A. of B.A. schade lijdt, zal hij deze volgens de parlementaire geschiedenis op de coöperatie zelf kunnen verhalen. Het ontbreken van de letters U.A. en B.A. kan in omstandigheden wellicht worden aangemerkt als een verzuim van de notaris, dat hem jegens de leden die schade lijden op grond van artikel 2:27 lid 5 BW aansprakelijk doet zijn.²¹

De opheffing of wijziging van het aanvankelijk gekozen aansprakelijkheidsregime heeft in beginsel ook effect voor reeds bestaande schuldeisers, maar deze hebben geen mogelijkheid om tegen een wijziging van het aansprakelijkheidsregime verzet aan te tekenen. Hoewel de aansprakelijkheid van de leden zoals eerder gezegd niet een aansprakelijkheid tegenover de schuldeisers, maar tegenover de coöperatie is, kan de vermindering of uitsluiting van de ledenaansprakelijkheid onder omstandigheden op grond van artikel 3:45 lid 1 BW (de actio Pauliana) worden vernietigd.

²⁰ Dat betekent dat bijvoorbeeld de regeling van art. 2:55 lid 3 BW over de omslag bij verhaalsomnemoegelijkheid slechts relevant is indien het maximum aansprakelijkheidsbedrag niet is bereikt.

²¹ Zie Asser/Rensen 2-III* 2012/217.

3.5 *Tussenconclusie*

Het zou interessant kunnen zijn om te achterhalen wat de motieven van de leden zijn om in de praktijk niet af te wijken van het w.a.-regime en ook om te bezien in hoeverre financiers het geldende aansprakelijkheidsregime in ogenschouw nemen bij hun investeringsbeslissingen. Vooralsnog kunnen er vraagtekens worden gezet bij de toekomst van het w.a.-regime dat nu het wettelijk uitgangspunt voor de aansprakelijkheidsregeling van de coöperatie is. Hoewel het w.a.-regime in de praktijk nog steeds wordt gebruikt, wordt dit steeds minder.

4. **Aansprakelijkheid op basis van artikel 2:34a BW**

4.1 *Alternatieve financieringsvormen: bijdragen in de exploitatiekosten en uittreedgeld*

Artikel 2:34a BW bepaalt voor de vereniging dat slechts bij of krachtens de statuten verbintenissen kunnen worden verbonden aan het lidmaatschap van een vereniging. Deze bepaling maakt het mogelijk dat aan het lidmaatschap van een coöperatie de verplichting wordt verbonden bij te dragen in de exploitatiekosten van het bedrijf dat de coöperatie uitoefent (de zogenoemde tussentijdse ledenaansprakelijkheid).²² Ook kunnen financiële verplichtingen ontstaan bij het uittreden uit de coöperatie: de uittreedvoorwaarden die kunnen bestaan uit de verplichting uittreedgeld te betalen.²³ Een verplichting bij te dragen in de exploitatiekosten en uittreedgeld zijn voor een coöperatie (alternatieve) financieringsvormen. Een lid dat niet langer wil bijdragen in de exploitatiekosten kan zijn lidmaatschap opzeggen. Een lid dat niet gebonden wil zijn aan de uittreedvoorwaarden kan die voorwaarden aanvechten. Het blijkt dat het niet altijd eenvoudig is voor een opzeggend lid om (direct) van zijn financiële verplichtingen tegenover de coöperatie af te komen. In de voorbeelden hierna liepen de opzeggende leden aan tegen de opzegtermijn alsmede de verplichting bij te dragen in exploitatiekosten, waarbij verplichtingen van de coöperatie uit hoofdelijke verbondenheid voor de schulden van een ander ook deel gingen uitmaken van de exploitatiekosten (Coöperatief Bungalowpark Het Grootslag U.A.). Er wordt een juridische procedure over de uittreedvoorwaarden (Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A.) besproken, en wederom de verplichting bij te dragen in de exploitatiekosten, maar nu op grond van een derdenbeding (Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A.).

22 B.F. Assink (hoofdbewerker), *Compendium Ondernemingsrecht*, Deventer: Kluwer 2013, p. 1493, G.J.H. van der Sangen, 'De coöperatie', hoofdstuk 18 in: J.J.A. Hamers, C.A. Schwarz & D.F.M.M. Zaman, *Handboek Stichting en Vereniging*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2015, p. 319-334 (332).

23 B.F. Assink (hoofdbewerker), *Compendium Ondernemingsrecht*, Deventer: Kluwer 2013, p. 1496-1500, G.J.H. van der Sangen, 'De coöperatie', hoofdstuk 18 in: J.J.A. Hamers, C.A. Schwarz & D.F.M.M. Zaman, *Handboek Stichting en Vereniging*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2015, p. 319-334, in het bijzonder p. 332-333.

4.2 *Coöperatief Bungalowpark Het Grootslag U.A.*

Rechtbank Noord-Holland (sectie kanton, locatie Hoorn) 13 januari 2014, ECLI:NL:RBNHO:2014:1029 (Coöperatief Bungalowpark Het Grootslag U.A. tegen A)

Coöperatief Bungalowpark Het Grootslag U.A. ('Het Grootslag') oefende ten behoeve van zijn leden een bedrijf uit in de vorm van het vakantiedorp 'Het Grootslag'. 'A' was daar eigenaar en ondererfpachter van een aantal vakantie-bungalows. A was verplicht aan Het Grootslag financiële bijdrages te betalen voor de exploitatiekosten van het vakantiepark. Tussen Het Grootslag en A is discussie ontstaan over een betalingsachterstand van € 7.453,66 over het jaar 2012 die A volgens Het Grootslag zou hebben. A was van mening dat geen sprake kon zijn van een betalingsachterstand omdat hij zijn lidmaatschap van de coöperatie door opzegging op 22 december 2011 had beëindigd tegen het einde van 2011.

Volgens artikel 2:35 lid 1 BW eindigt het lidmaatschap van een vereniging:

- 'a. door de dood van het lid, tenzij de statuten overgang krachtens erfrecht toelaten;
- b. door opzegging door het lid;
- c. door opzegging door de vereniging;
- d. door ontzetting'.

Artikel 2:36 lid 1 BW voegt daaraan over opzegging toe dat (behalve als de statuten iets anders bepalen) opzegging slechts kan geschieden 'tegen het einde van een boekjaar en met inachtneming van een opzeggingstermijn van vier weken', en (in ieder geval) 'tegen het eind van het boekjaar, volgend op dat waarin wordt opgezegd, of onmiddellijk, indien redelijkerwijs niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren'. Volgens Het Grootslag betekende artikel 2:36 lid 1 BW voor A dat zijn lidmaatschap heel 2012 doorliep omdat hij zijn lidmaatschap op 22 december 2011 niet had opgezegd met een opzegtermijn van vier weken die noodzakelijk was voor beëindiging van het lidmaatschap tegen het einde van 2011. Het Grootslag heeft bij de kantonrechter een vordering ingesteld tegen A. De kantonrechter heeft de vordering toegewezen. De kantonrechter volgde de redenering van Het Grootslag omdat:

'de opzegging door (A) bij brief van 22 december 2011 niet tot gevolg heeft dat het lidmaatschap is geëindigd per 31 december 2011. Immers, rekening houdend met een opzeggingstermijn van vier weken, kan de opzegging niet eerder worden gedaan dan per een datum vier weken na 22 december 2011, dus per 19 januari 2012. Die laatste datum valt in het lopende boekjaar 2012, zodat de opzegging van (A) niet eerder effect kan hebben dan tegen het einde van dat boekjaar, dat wil zeggen per 31 december 2012' (rechtsoverweging 10).

Interessant is de overweging van de kantonrechter over artikel 2:35 lid 6 BW dat bepaalt dat een vereniging ervoor moet zorgen ‘dat leden de voor opzegging van het lidmaatschap noodzakelijke informatie eenvoudig kunnen raadplegen’, bijvoorbeeld in het ledenblad of op de website. A voerde aan dat Het Grootslag dit niet had gedaan, maar: ‘Weliswaar is niet gebleken dat Het Grootslag die verplichting is nagekomen, maar de wet verbindt geen sanctie aan schending van die verplichting. (A) is dus in ieder geval over het jaar 2012 lid gebleven van Het Grootslag’ (rechtsoverweging 11).

De kantonrechter ging ook in op de vraag of het lidmaatschap van A eerder kon zijn beëindigd omdat van A in redelijkheid niet kon worden verlangd dat zijn lidmaatschap zou voortduren. De kantonrechter ging hier niet in mee. De kantonrechter overwoog dat A in zijn opzeggingsbrief geen feiten of omstandigheden had aangevoerd die tot een dergelijk oordeel zouden kunnen leiden, en ook overigens niet had gemotiveerd waarom het voortduren van zijn lidmaatschap onaanvaardbaar zou zijn. Daarom wees de kantonrechter de vordering van Het Grootslag tegen A toe.

Rechtbank Noord-Holland (sectie kanton, locatie Hoorn) 11 maart 2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:2017 (Coöperatief Bungalowpark Het Grootslag U.A. tegen B en C)

Het Grootslag had het beheer over het vakantiedorp in handen gegeven van Facilitairbedrijf Andijk BV (‘FbA’). FbA is in 2009 failliet verklaard. Het Grootslag hield alle aandelen in FbA en had zich tegenover de bank waarmee FbA een bancaire relatie had hoofdelijk verbonden voor alle schulden van FbA uit het rekening-courant krediet met de bank. Het Grootslag heeft de bank meer dan € 400.000 moeten betalen. De kantonrechter constateerde dat het bedrag dat Het Grootslag had betaald in de exploitatierekening over 2009 van Het Grootslag was opgenomen:

‘Dat betekent dat de leden van Het Grootslag via hun exploitatiebijdrage mede de last dragen van de schuld van het FbA. Blijkens de toelichting van de accountant was er geen andere oplossing, omdat verhoging van het bestaande krediet bij de [bank] niet meer mogelijk was, en omdat de [bank] ter invordering van de schuld van FbA het recht van hypotheek kon uitoefenen over de panden en het zwembad van Het Grootslag, door middel van verkoop daarvan, waardoor exploitatie van het vakantiedorp “Het Grootslag” onmogelijk zou worden’ (rechtsoverweging 12).

Nadat de algemene vergadering van Het Grootslag had ingestemd met de exploitatierekening over 2009 heeft Het Grootslag het bedrag dat zij aan de bank had betaald omgeslagen over de verschillende eigenaren en ondererfpachters van de vakantiebungalows. Sommigen van hen waren het hier niet mee eens en weigerden te betalen, met als argument dat ‘zij als leden daarmee feitelijk aansprakelijk gesteld voor schulden van een rechtspersoon waarmee zij niets van

doen hebben'. Het Grootslag heeft een vordering ingesteld bij de kantonrechter tegen twee leden, 'B' en 'C'. De kantonrechter deze vordering toegewezen:

'Gezien genoemd besluit van de ledenvergadering van 24 april 2010 zijn (B en C) gehouden om de door Het Grootslag gevorderde exploitatiebijdrage te betalen, ook waar die bijdrage ziet op het feit dat Het Grootslag de schuld van FbA heeft overgenomen. De ledenvergadering heeft immers ingestemd met het besluit om de schuld van FbA in de exploitatierekening van 2009 op te nemen en heeft die exploitatierekening goedgekeurd. Daaruit volgt ook dat de leden van Het Grootslag, waaronder (B en C), op basis daarvan en op grond [...] van de statuten van Het Grootslag hun bijdrage in de exploitatie moeten leveren, inclusief de schuld van FbA. Ten overvloede merkt de kantonrechter op dat gelet op de hoofdelijke aansprakelijkheid van Het Grootslag voor de schuld van FbA en genoemde toelichting van de accountant ook niet valt in te zien dat Het Grootslag een andere mogelijkheid had dan het opnemen van de schuld van FbA in haar exploitatierekening' (rechtsoverweging 14).

Het Grootslag was weliswaar een coöperatie U.A., maar:

'Dit [...] brengt alleen mee dat leden, waaronder (B en C), tegenover de [bank] niet aansprakelijk zijn voor schulden van Het Grootslag en FbA, en door de [bank] daarvoor dus niet rechtstreeks kunnen worden aangesproken. Dat [...] betekent echter niet dat de leden geen exploitatiebijdrage zouden hoeven leveren voor een schuld van Het Grootslag bij de [bank] indien de ledenvergadering daartoe een besluit heeft genomen, zoals in dit geval' (rechtsoverweging 15).

4.3 *Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A.*

Hoge Raad 12 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1601, JOR 2016/86, NJ 2015/437 (melkveehouders A1 t/m A34, B1 t/m B39 en C1 t/m C3 tegen Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A., handelend onder de naam D.O.C. Kaas)²⁴

De Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A. ('D.O.C. Kaas') was een coöperatie van melkveehouders. Een aantal melkveehouders die lid waren van D.O.C. Kaas hebben hun lidmaatschap opgezegd tegen 31 december 2007 (met inachtneming van de statutaire opzegtermijn van drie maanden). Voor de coöperatie bepaalt artikel 2:60 BW:

'Voor de coöperatie geldt voorts dat, met behoud der vrijheid van uittreding uit de coöperatie, daaraan bij de statuten voorwaarden, in overeenstemming met haar

²⁴ Vergelijk B.F. Assink (hoofdbewerker), *Compendium Ondernemingsrecht*, Deventer: Kluwer 2013, p. 1497-1498, *JIN* (Jurisprudentie in Nederland) 2015/153, *RN* (Rechtspraak Notariaat) 2015/71, *RO* (Rechtspraak Ondernemingsrecht) 2015/53. Ook over D.O.C. Kaas: Rb. Noord-Nederland 2 mei 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:1612 (eisers 1 t/m 55 tegen Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A.).

doel en strekking, kunnen worden verbonden. Een voorwaarde welke verder gaat dan geoorloofd is, wordt in zoverre voor niet geschreven gehouden’.

D.O.C. Kaas had met gebruikmaking van artikel 2:60 BW in artikel 13 van haar statuten een uitgebreide regeling opgenomen. Deze regeling hield in dat een lid van de coöperatie van wie het lidmaatschap was geëindigd (met uitzondering van de situatie van het overlijden van een lid-natuurlijk persoon) verplicht was de coöperatie ‘op eerste schriftelijke aanmaning’ een schadevergoedingsbedrag te betalen. De grootte van dit bedrag moest worden vastgesteld door een deskundige ‘op het bedrag van de schade die de coöperatie ten gevolge van het uittreden van dat lid zal lijden’. Artikel 13 bepaalde verder dat het huishoudelijk reglement van D.O.C. Kaas hieraan een nadere uitwerking zou geven, ‘met dien verstande dat de hoogte van dit bedrag maximaal vier procent (4 %) van het melkgeld dat het betreffende lid gemiddeld per jaar in de vijf voorafgaande boekjaren heeft ontvangen kan bedragen en dat indien een lid met inachtneming van een opzegtermijn van tenminste een jaar opzegt, geen schadevergoeding kan worden gevorderd’. D.O.C. Kaas had deze nadere uitwerking in haar huishoudelijk reglement (nog) niet vastgesteld.

D.O.C. Kaas had een deskundige aangetrokken die als basis van de berekening voorstelde dat D.O.C. Kaas in 2008, na de opzegging van de lidmaatschappen, minder melk had ontvangen. Dat betekende dat de vaste kosten van D.O.C. Kaas moesten worden opgevangen door de kleinere hoeveelheid melk die D.O.C. Kaas had ontvangen. Daaruit leidde de deskundige af: ‘De berekende schade is daarmee ten minste gelijk aan 4% van het melkgeld dat betreffende leden gemiddeld per jaar in de vijf voorafgaande boekjaren van de coöperatie hebben ontvangen’. De deskundige voegde daaraan toe dat deze berekening nog niet eens inging op ‘mogelijke schade uit hoofde van vermindering toevoeging aan de algemene reserve (winstderving), kosten bijkoop kaas c.q. melk, schade marktposities en overige relevante kosten’. De melkveehouders die hun lidmaatschap hadden opgezegd stelden zich op het standpunt dat deze berekeningswijze onduidelijk was, en dat (zoals zij meenden) D.O.C. Kaas zelfs geen enkele schade had geleden. Het laatste onderbouwden zij door aan te voeren dat D.O.C. Kaas in 2008 melk had kunnen kopen (tegen een prijs die vergelijkbaar was aan het melkgeld dat D.O.C. Kaas aan de leden zou hebben moeten betalen) zodat de vaste kosten ook over de aangekochte melk moesten worden verdeeld. D.O.C. Kaas heeft uitvoering gegeven aan de berekening van de deskundige door het schadevergoedingsbedrag te verrekenen met het melkgeld dat zij over 2007 verschuldigd was aan de melkveehouders. De melkveehouders hebben een vordering ingesteld tegen D.O.C. Kaas tot betaling van het volledige melkgeld, zonder verrekening. De rechtbank heeft de vordering van de melkveehouders toegewezen. D.O.C. Kaas heeft hoger beroep ingesteld. Het Hof Arnhem-Leeuwarden heeft het standpunt van de melkveehouders in hoger beroep slechts gedeeltelijk gehonoreerd,²⁵ en de schadevergoeding vastgesteld op ‘1,84% van het gemiddeld melkgeld per jaar dat de melkveehouder in de vijf jaren

25 Hof Arnhem-Leeuwarden 10 september 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:6935, voorafgegaan door Hof Leeuwarden 16 oktober 2012, ECLI:NL:GHLLE:2012:BY0522, JOR 2013/36.

vooraangaand aan de opzegging of, zo van toepassing, een kortere periode heeft ontvangen' (weergave door de Hoge Raad). De melkveehouders hebben deze tegen uitspraak beroep in cassatie ingesteld.

De Hoge Raad overwoog *enerzijds* dat het hof terecht tot uitgangspunt had genomen dat een statutaire regeling als bedoeld in artikel 2:60 BW aan haar doel en strekking beantwoordt als die 'kenbaar' is voor de leden en de omvang van de verplichtingen die voor een lid uit die regeling voortvloeien 'bepaalbaar' zijn voor de leden (rechtsoverweging 4.1.3). De Hoge Raad wees er ook op dat het hof (ondanks dat het huishoudelijk reglement van D.O.C. Kaas geen nadere regels gaf) had beslist dat artikel 13 van de statuten van D.O.C. Kaas op zichzelf 'voldoende kenbaar' en 'voldoende bepaalbaar' is, en dat daaruit 'voldoende duidelijk blijkt hoe de schadevergoeding berekend moet worden, namelijk als een concrete schadevergoeding' (rechtsoverweging 4.1.4).²⁶ De Hoge Raad kwam tot de slotsom dat dit oordeel van het hof niet onbegrijpelijk was, en (omdat het was verweven met beoordelingen van feitelijke aard) zich niet leende voor een verdere toetsing in cassatie. De Hoge Raad overwoog *anderzijds* dat de manier waarop het hof het schadevergoedingsbedrag had vastgesteld onduidelijk was, want:

'Indien DOC een vermindering van haar productie als gevolg van het wegvallen van de levering van melk door de melkveehouders heeft kunnen compenseren door het aankopen van melk, valt immers in beginsel niet in te zien dat de uittreding door de melkveehouders heeft geleid tot een lagere dekking van de vaste kosten' (rechtsoverweging 4.2.3).

Om deze reden vernietigde de Hoge Raad het arrest van het Hof Arnhem-Leeuwarden.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch 8 november 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:4981 (melkveehouders A1 t/m A34, B1 t/m B39 en C1 t/m C3 tegen Drents Overijsselse Coöperatie Kaas B.A., handelend onder de naam D.O.C. Kaas)

Na verwijzing heeft het Hof 's-Hertogenbosch de vordering van de melkveehouders alsnog volledig toegewezen:²⁷ 'Niet gebleken is [...] dat DOC schade heeft geleden ten gevolge van het uittreden van de melkveehouders als leden van de coöperatie' (rechtsoverweging 2.35). Het hof kwam via de volgende stappen tot dit oordeel:

²⁶ J. van der Kraan, *JIN* (Jurisprudentie in Nederland) 2015/153: 'Kennelijk is het ook onder het regime van art. 2:60 BW, dat strenger is dan het regime van art. 2:34a BW, toegestaan dat er enige onduidelijkheid blijft bestaan over de bepaalbaarheid van de verplichting die op uittredende leden rust. Indien de statutaire regeling voldoende grond biedt voor de kenbaarheid en bepaalbaarheid van de uittredingsregeling, dan is een nadere uitwerking in een reglement niet noodzakelijk, ook niet wanneer op basis van de statutaire regeling enige ruimte voor onduidelijkheid blijft bestaan. Deze onduidelijkheid leidt niet tot de conclusie dat de regeling niet voldoet aan de eisen die art. 2:60 BW stelt. Er bestaat ruimte voor een nadere invulling in ieder geval zolang deze op basis van de redelijkheid en billijkheid verdedigbaar is'.

²⁷ Hof 's-Hertogenbosch 8 november 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:4981.

(1) ‘Het hof stelt vast (evenals het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft gedaan [...]) dat de schade moet worden begroot door de vermogenspositie waarin DOC is komen te verkeren doordat de melkveehouders het lidmaatschap hebben opgezegd, te vergelijken met de hypothetische vermogenspositie waarin zij zou zijn komen te verkeren wanneer de melkveehouders het lidmaatschap niet, althans met inachtneming van een opzegtermijn van tenminste één jaar, hadden opgezegd’ (rechtsoverweging 2.16), (2) ‘In zijn arrest heeft de Hoge Raad overwogen dat de melkveehouders er terecht over klagen dat niet begrijpelijk is waarom het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de extra (“losse”) melk die DOC in 2008 heeft aangekocht [...], buiten beschouwing heeft gelaten. Indien DOC een vermindering van haar productie als gevolg van het wegvallen van de levering van melk door de melkveehouders heeft kunnen compenseren door het bijkopen van melk, valt immers in beginsel niet in te zien dat de uittreding door de melkveehouders heeft geleid tot een lagere dekking van de vaste kosten, aldus de Hoge Raad’ (rechtsoverweging 2.20), (3) ‘Uitgaande van hetgeen hiervoor [...] is vooropgesteld, acht het hof het meest in overeenstemming met de aard van de schade om deze concreet te bepalen rekening houdend met het feit dat DOC in 2008 extra (“losse”) melk heeft aangekocht’ (rechtsoverweging 2.24), en: (4) ‘Het hof stelt [...] vast dat bij derden ingekochte “losse” melk voor het verwerkings- en/of productieproces niet van andere aard is dan de melk welk door leden-melkvee-houders wordt geleverd, daar waar het gaat om de beoordeling van de schade als gevolg van minder dekking vaste kosten’ (rechtsoverweging 2.25).

4.4 Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A.

Rechtbank Noord-Holland (sectie kanton, locatie Alkmaar) 24 februari 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:1370 (Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. tegen D)

D had in 2004 van Eson Stad BV twee recreatiewoningen gekocht op het vakantiepark Esonstad. Eson Stad BV was de aannemer die de woningen en andere faciliteiten op het vakantiepark realiseerde. De koopovereenkomst bepaalde dat D verplicht was lid te worden van de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. (‘De verkrijger erkent dat het lidmaatschap onlosmakelijk verbonden is met de woning op het park’). Volgens de overeenkomst was het doel van deze coöperatie ‘het beheer en onderhoud, alsmede de exploitatie van het gemeenschappelijke gedeelte van het recreatiepark’. Eson Stad BV heeft, zoals ook in de koopovereenkomst stond, de verschillende faciliteiten op het park (‘de infrastructurele werken en de opstallen voor gemeenschappelijke voorzieningen’) overgedragen aan de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. In dat verband bevatte artikel 16 lid 1 van de koopovereenkomst tussen D en Eson Stad BV een derdenbeding (artikel 6:253 BW) ten behoeve van de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. dat als volgt luidde:

‘De verkrijger verbindt zich ertoe alle verplichtingen in de onderhavige overeenkomst en alle verplichtingen die eruit voortvloeien, in het bijzonder het beheersreglement, alsook de afspraken die door of namens hem met de beheerder zijn

overeengekomen, de statuten van de Coöperatieve vereniging Esonstad, de beheersovereenkomst en verhuurbemiddelingsovereenkomst te eerbiedigen’.

Eson Stad BV is tot en met 2015 bij het beheer van het recreatiepark betrokken geweest (toen sloot de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. een nieuwe beheersovereenkomst met Landal Greenparks Beheer en Projecten BV).

D heeft zijn lidmaatschap van de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. in november 2014 opgezegd. De Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. heeft een vordering ingesteld tegen D waarin zij (kort gezegd) veroordeling van D vroeg tot het blijven nakomen van alle verplichtingen die voortvloeiden uit de oorspronkelijk koopovereenkomst, en daarmee de verplichting financiële bijdrages te betalen voor de exploitatiekosten van het vakantiepark. De kantonrechter parafraseerde het verweer van D als volgt: ‘(D) maakt momenteel alleen maar verlies, omdat (het bestuur van) Esonstad flink is gaan investeren en risicovol is gaan ondernemen, hetgeen heeft geresulteerd in de exploitatie van een camping en een golfbaan. [...] (D) wilde simpelweg van zijn recreatiewoning genieten en heeft nooit de intentie gehad om als mede-eigenaar en lid van de coöperatie een camping, een golfbaan en straks ook een overdekte speelhal te gaan exploiteren’ (rechtsoverweging 4.1). De kantonrechter heeft de vordering van de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. toegewezen.

De kantonrechter overwoog dat D weliswaar zijn lidmaatschap van de Coöperatieve Vereniging Esonstad U.A. had opgezegd waardoor ‘daarmee de verenigingsrechtelijke rechten en plichten van (D) tegenover de vereniging geëindigd zijn’ (rechtsoverweging 5.4), maar dat de coöperatie tegenover hem een beroep kon doen op het derdenbeding. Daaraan voegde de kantonrechter nog toe: ‘Voor zover (D) betoogt, dat de gerealiseerde camping en golfbaan buiten de verplichtingen vallen die hij op grond van de koop-/aannemingsovereenkomst is aangegaan, overweegt de kantonrechter dat de statutaire doelstelling [van de coöperatie] dermate ruim is geformuleerd, dat niet valt in te zien waarom zonder nadere onderbouwing deze beide faciliteiten hier niet onder zouden vallen’.

4.5 *Tussenconclusie*

Vermeldenswaard is dat het in de besproken gevallen steeds ging om een coöperatie U.A. waarbij de leden niet verplicht zijn om bij ontbinding van de coöperatie bij te dragen in het tekort (de zogenoemde ledenaansprakelijkheid en aanzuiveringsplicht). Maar ook bij een coöperatie U.A. kunnen de opzegtermijn, de verplichting om bij te dragen in de exploitatiekosten, uittreedvoorwaarden en een derdenbeding voor een lid van de coöperatie tot (onverwachte en/of onverwacht hoge) financiële verplichtingen leiden.

5. **Conclusie**

Het w.a.-regime wordt in de praktijk bij de coöperatie nog steeds gebruikt, maar steeds minder. Dit zou reden kunnen zijn om in de wettelijke regeling niet langer het w.a.-regime als uitgangspunt te nemen. Coöperaties hebben wellicht minder behoefte aan het w.a.-regime omdat zij voor hun financiering ook gebruik kunnen maken van alternatieve financieringsvormen zoals bijdragen in de exploitatiekosten en uittreedgeld. Voor deze alternatieve financieringsvormen geldt tegelijkertijd dat deze voor de leden bepaald nadelig kunnen uitvallen.